

INTERVJU Z MARYO ZARIF

Marya Zarif se je rodila in odraščala v Alepu v Siriji. Zdaj živi v Quebecu, razvija otroške vsebine za različne medije in se zavzema za oživljanje sirske kulture. V tem intervjuju pripoveduje o pustolovščini v filmu **Dunja in princesa iz Alepa**, njenem prvem celovečercu, ki ga je režirala skupaj z Andréjem Kadijem.

Marya, kakšen je vaš odnos do Sirije?

Rodila sem se v Siriji, v trojezični, svetovljanski krščanski sirski družini, ki je veliko potovala. Nekaj let sem preživela v Savdski Arabiji, kjer sem obiskovala francosko šolo, potem pa smo se pri mojih devetih letih vrnil v Sirijo. Doma sem že govorila arabsko in francosko, a sem se morala zelo hitro naučiti brati in pisati klasično arabščino, da so me sprejeli v šolo. Tako sem se vključila ali ponovno vključila. Rada rečem, da se mi je jezik sam vrnil v usta. Arabščina je jezik glagolov in čustev, francoščina pa jezik pojmov. Ker sem tudi sama odraščala v dvojni vzhodno-zahodni kulturi, sem morala nekako prevesti vse te vplive, ki so bili del moje vzgoje. S prevajanjem enega sveta v drugega, ene kulture v drugo, enega jezika v drugega, ene mitologije v drugo sem se naučila pripovedovati zgodbe in postala pripovedovalka.

Iz česa ste izhajali pri ustvarjanju filma *Dunja in princesa iz Alepa*?

Moj ustvarjalni proces se je kot vedno začel z energijo lika. Z njenim glasom, gibanjem, videzom. Ko sem torej razmišljala, kako otrokom povedati zgodbo o migrantih, sem začela z risanjem skupine migrantov s kovčki, na poti, potem pa sem jim postopoma dala imena, priimke, značaj, etnično in versko ozadje ter zgodbo. V meni je prevladovala misel, da moramo v takšnih razmerah le vzeti, kar smo, in poskusiti ugotoviti, kaj bomo s tem naredili. V središču, na čelu skupine, je bila podoba drobne deklice, ki z odprtimi rokami pozdravlja neznanca, z neverjetnimi lasmi, veseljem do življenja in neizčrpno radostjo. To je bila Dunja. Dunja, ker

ime, ki ga dajejo deklicam v arabskem svetu, pomeni svet, natančneje zemeljsko življenje. To ime vsebuje vse, kar Dunja nosi v sebi. Izgubi vse, a je njen ves svet.

Dunja je deklica, polna zaupanja vase in v življenje. Obdana je z močnimi vzornicami in moškimi, ki se upirajo na svoj način. Ostaja optimistična.

Obdajajo jo zelo različne ženske. Ga. Dabus in babica Mune sta si zelo različni, Lina je mlada in v koraku s časom, princesa iz Alepa Dunjo spremlja skozi noč, boginja Ištar je mati vseh boginj ... Bližnji vzhod je bil vse do prihoda monoteizma matriarhalen. Tudi pri moških likih sem se hotela oddaljiti od klišejev o vzhodnjaških moških in o moškosti na splošno. Hotela sem, da bi bili moški nežni, optimistični, močni ali ne tako močni, skratka, da bi predstavljali raznolik nabor ljudi. Dedek predstavlja sirskega duha. Zvest je svojim tradicijam in samemu sebi, a je doživel dovolj, da ve, da nič ni trajno, ko je treba iti naprej, je treba iti naprej. Njegova vedrina je življenjska umetnost. Sirci se znajo nebrzdano norčevati iz samih sebe, to je njihovo najmočnejše orožje.

Kdo je princesa iz Alepa? Zdi se, da simbolizira temo, nevidno ...

Princesa iz Alepa je stvaritev. Ko hočemo reči, da je nekdo lep, rečemo, da je podoben luni. Luna je v tako imenovanem arabsko-muslimanskem svetu zelo pomembna, pri čemer ne smemo pozabiti, da ta svet ni niti izključno arabski niti izključno muslimanski, ampak je veliko bogatejši in starejši. Luna zrcali skrivne misli, ljubezen, poezijo. Je lepota v svoji najčistejši različici: odsev, svetloba, nočna razsvetljava. V zgodbi babice Mune je to Lejla, Dunjina mama, ki je luna postala, ko jo je ugrabil kralj oblakov. Ko je izginila, je začela osvetljevati noči kralja in vseh ljudi. Poskrbela je, da je noč postala čarobna. Babica je Dunji tako pojasnila smrt njene mame. V Dunjo sem morala vnesti nekaj noči, da lahko poseblja nepreglednost, skrivnostnost, sanje, včasih strah in dvom, a tudi upanje dneva in pot, iniciacijo. Nočna pot je pot vojne, strahu in smrti. Pripelje do Dunjine preobrazbe, ko se zave svojih čarobnih moči.

Ste s tem skušali govoriti o smrti, o nepredstavljenem?

Tako kot vsem migrantom na tem svetu je bila tudi Dunji odvzeta pravica do svobodnega gibanja in odraščanja v lastni deželi. Kaj jim preostane drugega, kot da najdejo moč, da kljub negotovosti napredujejo in živijo v absolutni sedanosti? Otroci, kot je Dunja, sanjajo o stvareh, ki se nam zdijo samoumevne. O domu, v katerem bodo lahko ljudje, in potnem listu, ki jim bo omogočal bivanje na svetu. O pravicah, ki jim jih odrekamo zaradi načina delovanja sveta in iger moči.

Dunja se poda na dolgo pot, med katero so čarobne moči uporabljene kot pripovedno sredstvo, ki ji pomaga premagati različne ovire. Zdi se, da ste vzpostavili povezavo med odpornostjo in čarobnimi moči.

Navdihnile so me raziskave in zgodbe o odpornosti ali iznajdljivosti, ki res obstajata. V taboriščih sem videla ljudi, ki so igrali glasbo. Mladi glasbeniki v državah izgnanstva ustanavljajo glasbene skupine in z njimi ustvarjajo uspešnice na YouTubeu. Videla sem ljudi, ki so s pomočjo interneta (kot na koncu filma s pomočjo ptic) in znancev poiskali družine gostiteljice. V taborišču v Jordaniji, na precej suhem, puščavskem kraju (taborišče Zaatari), sem dejansko videla starca, ki je za majhno cvetlico, ki je rasla pod njegovim šotorom, skrbel, kot bi mu bila pomembnejša od vsega drugega. To je navdihnilo mojo zgodbo o Ištar, ki vrača pomlad.

Na neki točki skozi vse prodre človeškost, njena iznajdljivost in odpor.

V resnici je to manj spektakularno, a majhne stvari kažejo, da življenje še obstaja. Kot mame, ki v taboriščih rojevajo. Ljudje jih kritizirajo, a treba je živeti. Mali Šams je zelo pomemben. Življenje se ne ustavi. To mi veliko pomeni. Med opazovanjem Sircev sem videla narod, ki je ostal živ. V resnici so ljudje ustvarjalni zaradi veselja. To je tisto, kar sem hotela prikazati v filmu *Dunja in princesa iz Alepa*.

Čarobne moči izvirajo iz semena črnike. Zakaj?

To potovanje je zelo napeto. Kako lahko ljudje premagajo posamezne ovire? Tako, da se oprejo na svoje korenine. Kako? Potrebovala sem predmet, ki bi to simboliziral. Osredotočila sem se na začimbe in na seme črnike (znano tudi kot seme črne kumine), ki ima v arabski kulturi zdravilne in čarobne lastnosti. Gre za majhno seme, ki je črno kot Dunjini lasje. Kljub temu, da je majhno, ima močan vonj in učinek.

Alep je prikazan kot izgubljeni raj, ki pa po uničenju živi naprej prek svojih prebivalcev. Bi lahko rekli, da je drugi glavni lik filma?

Alep ni mesto, temveč provinca. Stoletja je bil tretja največja provinca Osmanskega cesarstva. Obstaja že 12.800 let. Je eno od vrat v Levant, postajališče na svileni poti, ki vodi v Benetke, in hedžaski poti, ki je Arabijo (Meko) povezovala z islamskimi ozemlji na Kavkazu. Skozenj vodijo trgovske, verske in migracijske poti. V Alepu se križajo Benetke in Daljni vzhod, islam in Bizanc. Alepski značaj je mešanica vsega. Tako kot alepska kulinarika, ki je polna tujih vplivov. Enako velja za rokodelstvo in glasbo. Ima zelo močno identiteto. Je trdo mesto z zelo močnim značajem, ki ga lahko včasih sovražiš. Polno je skrivnih prehodov.

Celoten film prežema kulturna in verska raznolikost. To daje vtis harmoničnega sobivanja, zlasti zaradi obredov.

Ljudje, ki so Sirijo obiskali pred vojno, so dobili vtis, ki je otipljiv tudi v filmu. Vtis mirnega in bogatega sobivanja obredov, ritualov, religij in etničnih skupin, ki se med seboj dotikajo in vplivajo druga na drugo, ne da bi se združile. Religija je prisotna v vsakdanjem življenju. V življenju, na ulici in v jeziku je vseprisoten pojem transcendence. Ljudem se to ne zdi nič posebnega. Duša je povsod. Ko Dunja vidi nekaj ljubkega, reče »abouss roho« (poljubljam tvojo dušo). Transcendenca je prisotna tudi v filmu *Dunja in princesa iz Alepa*. Džvan verjame v glasbo, v svobodo, babica Mune verjame v dobroto, dedek, ki je bolj sufist, verjame v univerzalno dušo sveta. Vsak daje bogu drugačen obraz, in tako je bilo vedno. Ne glede na to, kateri cerkvi, skupnosti ali veji islama pripadajo.

Tudi govorjeni jezik je zelo melodičen. Izmenjujeta se francoski in arabski jezik, najbolj opazni pa so naglasi.

Pri tem je poudarek na nezavednem. Zveni, kot da Dunja govori arabsko. Sintaksa je rahlo bližnjevzhodna. S spremembo sintakse je jezik veliko bližje levantinski arabščini, bližje našim čustvom in naši pristnosti. Kjer je bilo mogoče, sem izbrala igralce sirskega porekla. Babico Mune igra Elza Mardirossian, moja montrealška prijateljica iz Damaska, armenskega porekla, ki je stara 80 let in za katero je bila to prva igralska izkušnja. Določene črke se je morala naučiti izgovarjati na alepski način. Tudi mala Rahaf Ataya, ki igra Dunjo, je iz Damaska, v Quebec pa je pred štirimi leti z družino prispela kot begunka. Dedka igra Manuel Tadros, quebeški igralec egiptovskega porekla. Moral se je naučiti govoriti alepski jezik in spremeniti svoj naglas

in egiptovsko narečje. Go. Dabus igra Raia Haidar, Libanonka z alepskimi koreninami. Tudi pri francoščini smo skušali najti posebno melodičnost, ki je značilna za levantinsko arabščino. Pri liku ni pomemben samo videz, temveč tudi melodičnost njegovega govora in njegovega srca. Nekatere kulture se morajo prilagoditi prevladujoči kulturi. Jaz sem se odločila za nasprotno, vsilila sem jim drug glas. Čas je, da se nehamo prilagajati, biti moramo vidni.

Odlomek iz intervjuja Christelle Oscar, junij 2022

Prevod: Maja Pavlin, Razplet